

Природний заповідник “Медобори” (екскурсія)

Червень 2016р

Підготувала Мельник О.Т. вчитель початкових класів Карашинської філії "ЗОШ Іст. -ДНЗ"
опорного закладу НВК "ЗОШ І-ІІІ ст.№2-ДНЗ" м. Хоростків

Головна мета проведення екскурсії :

- ознайомлення з унікальними природними комплексами в первозданному стані,
- з неповторною природою, багатством заповідної зони, яка складається з різних видів тварин і реліктових рослин, багато з яких занесені до Червоної книги України.

Медобори, смт. Гримайлів Тернопільської області

Це цікаво знати

- Медобори – заповідник, який займає велику територію Тернопільщини. Чому, власне, "Медобори"? Назва походить від медоносних рослин, які тут широко розповсюджені. Основа рельєфу заповідника – товтри. Як відомо, товтри – це гори, які утворилися не через тектонічні процеси, а внаслідок біологічних. Саме тому Медобори унікальні у своєму роді. Формувалися вони 15-20 мільйонів років назад. Відтак, ці гірські утворення можна порівняти з підводними кораловими рифами.
- Найвища точка Медоборських гір – Богит, її висота 414 метрів. Колись саме на цій горі існувало язичницьке капище. Гора Богит була одним із центрів духовного життя прадавніх слов'ян.
- Медобори надзвичайно багата місцина на різноманітних представників флори та фауни. Подорожуючи Медоборами, зможете побачити козуль, кабанів, лисиць, борсуків та ще близько сорока видів савців. У водоймах розповсюджені різноманітні риби та земноводні. Під час походів слід остерігатися плазунів, так як серед них є отруйні. А ще простір тут наповнюється неповторним перегуком та співом птахів, яких у Медоборах налічують близько 190 різних видів.

Початок екскурсії

- Для учнів “ЗОШ І ст. – ДНЗ” с. Карашинці, учителів та батьків починається екскурсія в заповідник “Медобори” у Гримайлові Гусятинського району Тернопільської області з екскурсії у музей природи природного заповідника “Медобори”. червень 2016р.

Музей природи природного заповідника «Медобори»

- Заснований 1998 р. Розташований у приміщенні адмінбудинку заповідника (1 кімната) площею 30м.кв.
- Експозиція музею представляє особливості геології регіону, його біотичне різноманіття, історію. У ньому зібрано майже 100 експонатів хребетних тварин: риб, земноводних, плазунів, птахів та ссавців, а також гнізда птахів, колекції деревних та кущових порід, грибів, викопних порід, об'ємний гербарій рослин та велика наукова колекція комах.
- В експозиції музею представлена точна копія статуї Збруцького ідола – Світовиди, вирізьблена з дерева, якого знайдено на нинішній території заповідника.
- Діяльність музею забезпечується співробітниками наукового відділу.

Ми з екскурсоводом

- Нашим гідом була науковець заповідника Мурська Оксана Петрівна

Ознайомлення з експонатами птахів

Цікаво знати

- Орнітофауна . Орнітофауна є найчисельнішою групою хребетних у заповіднику і нараховує 188 видів. В основному це типові для даної території види, із яких 14 занесені до Червоної книги України. Це підорлик малий та великий , лунь польовий, кам'яний дрізд, сипуха, сова довгохвостаа довгохвоста, сорокопуд сірий та інші.

Після знайомства з колекцією комах

Цікаво знати

- Із фауни безхребетних на сьогодні виявлено понад 2500 видів комах, з яких 22 занесено до Червоної книги України. Серед них: жук-олень, мнемозина, махаон, вусач мускусний, сатурнія руда, джміль моховий, стрічкара блакитна, ксилокопа звичайна тощо.

Гербарій, колекція деревних та кущових порід, зразки рослин.

Захоплююча розповідь про рослини

Зозулині черевички справжні.

- Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 25 — 35 см. Стебло опущене, прямостояче, рівномірно облісне. Листки великі, еліптичні, з дещо опущеними жилками. Квітка оригінальної форми, нагадує старовинний черевичок, губа світло-жовта, здута, оточена червонуватими листочками оцвітини. Зазвичай на рослині одна квітка, рідко - дві. Цвіте у травні — червні. З насіння зацвітає на вісімнадцятому році життя. Занесена до Червоної книги України

Легенда про зозулині черевички

- Колись давним-давно правив поліським краєм скупий і загребушій князь. Пообкладав свої села такими податками, що люди ледве-ледве животіли.
- Одного разу якесь село не прислало князеві данини. Розлютився грізний правитель і вирішив жорстко покарати неслухів. З великим загоном посіпок сам вирушив на розправу. Жителі села затужили, що нікому не буде пощади. Старі діди думали-гадали, що робити, як зарадити лихові, та нічого не могли придумати.
- І тоді прийшла донька бідної вдовиці та й каже: "Я спробую врятувати село". Похитали діди сивими головами: "Що ти зможеш, дівчино, коли тут уся громада безсила?" Але відговорювати не стали, бо хто похопиться, і за соломинку вхопиться.
- Дівчина попросила, щоб пошили їй нову сукню, бо та, що на ній, вже зовсім зносилася. Цілу ніч жінки шили сукню з усього найкращого, що знайшлося в селі. А вранці донька вдовиці одягла її і всі побачили, що перед ними справжня красуня. І вийшла вона назустріч карателям.
- - Князю, - мовила, - не з лихого серця не сплатили ми тобі податки, а гірка доля спіткала нас. На полях недорід видався, і якщо данину віддамо тобі, то самі голодною смертю помремо. Пожальї людей наших, князю.
- А князь мовчав, не сміявся. Ні, не жаль йому було людей, А врода дівчини заворожила його.
- - Добре, не буду я село твоє плюндрувати. Але ти станеш моєю дружиною, - мовив князь.
- Князь був старий і бридкий. Та й дівчина знала, що в селі і старе, і мале чекають її рішення.
- - Згідна, - знітивши серце, мовила дівчина.
- А князь пожвавішав.
- - Тоді вертай до села, сповісти про мою милість, та подумай, який подарунок принести тобі на весілля. Даю своє князівське слово, що справлю усяку твою забаганку, хоч би скільки золота довелось заплатити.
- Пішла дівчина. Розказала про все, а сама ридає.
- Тоді підступився до неї найстаріший дід та й каже:
- - Не ридай, ти нас усіх врятувала, а тепер ми тобі допоможемо. Ось тобі насіння. Передай його князеві і скажи: "Я хочу, щоб ти сплів мені весільного вінка з квітів, що з цього насіння виростуть". А там сама побачиш, що буде.
- Передала дівчина те насіння князеві і сказала, що їй дід велів. Князь навіть зрадив, що не треба тратити ні грошей, ні золота. А що весілля відкладається, - то дарма, можна почекати. Дівчина все одно нікуди не дінеться.
- Посіяв князь те насіння і став чекати. Ось сходи з'явилися, стебельце в рослин вигнало, листочки виметнулись, а квіток все нема.
- Рік немає цвіту. Зрозумів князь, що його обдурили. Та слова княжого не забереши, бо при всіх давав. Зачаїв на всіх чорну злобу і поклав собі, що всім віддячить, як дочекається цвіту.
- Сімнадцять довгих літ чекав князь. А на вісімнадцятому літі ті рослини раптом зацвіли в один день досі небаченим цвітом. Кинулися слуги доповідати князеві, а він вже мертвий лежить. Так і не дочекався своєї мрії. Відтоді-то кажуть, що ці квіти називають мрією... А всі стверджують, що зозулини черевички зацвітають на вісімнадцятий рік.

Природа і фантазія

Неопалима купина

- Наукова назва Неопалимої купини – ясенець білий. На стеблах і листі рослини є велика кількість пухирців, які виділяють ефір. Сонячного безвітряного дня цього ефіру виділяється дуже багато, тому якщо запалити біля Неопалимої купини вогонь, вона спалахує. Втім, згорає лише ефір, а сама рослина залишається неушкодженою. Доторкнувшись спекотного дня до ялівця можна отримати важкий опік. В Україні червонокнижна Неопалима купина росте в Криму і на Тернопільщині в заповіднику «Медобори». Ця рослина є символом стійкості, вічного оновлення і незнищенності.

Знайомство з неопалимою купиною

- Вислів «неопалима купина» — символізує стійкість, незнищенність. У сучасній мові — символ безсмертя. Також «неопалима купина» кажуть про того, кого не можна знищити, побороти
- Біблія (Вихід, 3, 2-4) розповідає про першу зустріч Мойсея з Богом, який промовляв до нього з палаючого тернового куща, що горів і не згорав, — «неопалима купина». Таку саму назву має одна з чудотворних ікон Божої Матері

Неопалима Купина (пісня)

- Ти сієш зерна доброти,
- Пречиста Матінко Маріє.
- Його топтали вороги,
- Лишили вірних без надії.
- Приспів: Благословенна будь,
- Неопалима Купино,
- У світі горя, сліз і мук
- Хай проросте Твоє зерно.
- Пречиста Діво пресвята,
- Ти всі незгоди відвертаєш.
- Твоя корона золота,
- Неначе сонце правди сяє.
- Приспів.
- Все християнство крізь віки
- До Тебе, Матінко, стремиться.
- Ти всіх вітаєш залюбки,
- Небесна і земна Царице.
- Приспів.
- Усі народи на Землі
- Твоє Різдво благословляють.
- Небесні ангели в Раю
- Тебе з Різдом святі вітають. _Тебе з Різдом святі вітають.

Подорож до копії Збручанського ідола

Цікаво знати

- **Збручанський ідол**, іноді **Збручанський Світовид**, часто **Збруцький ідол** — скульптура IX століття, одна з рідкісних пам'яток слов'янського язичницького [культу](#).
- Це кам'яний стовп, бовван ([ідол](#)), який ймовірно зображує [слов'янського](#) бога Рода-Світовіда. Знайдений біля села [Личківці](#) коло [Гусятина](#) в річці [Збруч](#) (притока [Дністра](#) в [1848](#) році. Цьому сприяла [аномальна](#) посуха — голова статуї появилася над поверхнею вод Збруча внаслідок різкого падіння їх рівня. Збручанський Світовид зберігається в [Краківському археологічному музеї](#)
- Статуя ідола має вигляд квадратного кам'яного стовпа заввишки 2,57 м зі сторонами 29х32 см, на чотирьох сторонах якого вирізьблено зображення. Увінчувала цей кам'яний стовп чотирилика голова, покрита круглою шапкою. Зображення на гранях Світовіда поділені на три горизонтальні яруси. Дослідники стверджують, що це пов'язано із уявленням язичників про поділ Всесвіту на три частини: небо — світ богів (верхній ярус); землю, де живуть люди (середній ярус); підземний світ — таємничі мешканці (нижній ярус).

Карстові озерця - вікнини

Озера, які не мають дна, ніколи не замерзають і змінюють колір

- Назву селу Вікно у Гусятинському районі Тернопільської області дала група карстових озер, що знаходяться поблизу нього, які місцеві жителі звать «вікнами». Близько 20 млн років тому на цій території вирувало Сарматське море.
- Сьогодні від нього залишилися тільки частини рифів, що утворили пагорби висотою кілька сотень метрів. У низині, оточеній цими пагорбами, утворилися озера. Їх було більше 20, але до 1980-х років їх залишилося тільки п'ять, та в результаті меліорації ще три озера зникло. Озера, що залишилися, — Синє і Безодня – заповнили вапнякові порожнини. Глибина озер становить близько чотирьох метрів, але глибину печер, з яких «вікна» вирвалися назовні, виміряти неможливо. Вони бездонні й ніколи не замерзають. Температура озер цілий рік становить близько 12 градусів за Цельсієм. Поверхня озер затягнута водоростями, тому протягом дня вода змінює свій колір — вона може бути темно-синьою, майже чорною, блакитною, фіолетовою, а ночами озера світяться. Озера утворені підземними водами, що в кількох місцях прорвалися назовні могутніми джерелами. Вони живлять усі криниці у селі. Спроби визначити глибину були безуспішними. Пани ще за Австрії хотіли дізнатися, чи озера десь мають дно і звідки витікають джерела. Запускали рибу туди. То вона спочатку була в одному озерці, а за якийсь час з'явилася в інших. Дідичі спочатку думали, що то хтось спеціально рибу підкидає. Позначили її фарбою, що не змивалася. Переконалися, що риба з одного карстового озерця перепливає у друге. Із Відня привозили спеціалістів, але й вони все одно не змогли дізнатися, яка ж насправді тут глибина. Зрозуміли, що в озерах немає дна, а є такі «вікна». Ще один переказ стверджує, що чоловік привів до джерел своїх коней. Почав напувати. Несподівано коні зірвалися із крутого схилу і впали у воду. Витягнути їх було неможливо. А за кілька днів тварин виловили у річці Збруч біля селища Тарноруда, що за 25 км. Тому це озеро називають Безоднею.

Екологічна стежка “Гора Гостра”

- Маршрут довжиною 1,2 км прокладено через вершину бічної товтри, на якій
- збереглися рідкісні степові та наскельно-степові угруповання рослин(тут зростає 10 червонокнижних та > 50 регіонально-рідкісних видів рослин).
- Назва гори походить від конфігурації товтри, яка в минулому мала гострий шпиль, зруйнований в результаті функціонування тут в 50х-60х роках кар'єру.
- Відвідувачі стежки мають можливість оглянути ксеротермічні угруповання рослин на відкритих вапнякових уступах та кам'яних розсипах, рештки організмів з вапняковим скелетом, що населяли тепле Сарматське море 15-20 млн. років тому та збереглися у вапняках у прижиттєвому положенні, популяцію ясенцю білого (названого в народі неопалимою купиною) на південно-східному схилі горба, змієголовника австрійського, угруповання ковили пірчастої та волосистої. На Гострій зростають ендемічні види Поділля: шиверекія подільська, шавлія кременецька, молочай волинський, лещиця дністровська, цибуля подільська.
- З вершини гори добре проглядається навколишня місцевість: ланцюг Товтрового кряжу, г.г. Дзюрава, Лебедиха, Ципель, Франкові скелі, Довга, Любовня з розташованим біля них селом Вікном, назва якого походить від карстових озерець-вікнин, які знаходяться на його околицях.

Вивчаємо рослинний світ

Цікаво знати

- Флора. Флора заповідника нараховує близько 1000 видів вищих судинних рослин із значною часткою рідкісних, ендемічних, реліктових і примезово-ареальних видів. До Червоної книги України занесено 44 види: ясенець білий, шиверекію подільську, цибулю ведмежу, астранцію велику, місячницю гірську, лілію лісову, шафран Гейфеля (зростає на цій території на межі свого ареалу), 12 видів орхідних, серед яких зозулині черевички справжні, любка дволиста, гніздівка звичайната інші, до Європейського Червоного списку списку — 6 видів рослин. Місцева флора багата медоносними, лікарськими та вітамінними рослинами. Тут охороняються також багато регіонально рідкісних видів: авринія скельна, гадючник шестипелюстковий, перстач білий, півники злаколисті, півники угорські, холодок лікарський, цибуля гірська тощо.
- До Зеленої книги України віднесено 7 рослинних угруповань: 2 лісових і 5 степових угруповань

Рідкісні рослини

Гарні краєвиди

- Хоч земля тут і не мед, але солодкі враження від подорожі цими горбистими місцинами нам були гарантовані.

Застереження

- Рослини занесені до Червоної книги України

Екскурсія була цікавою і незабутньою.

